

Antoni Domènech

El eclipse de la fraternidad. Una revisión republicana de la tradición socialista

Crítica, Barcelona, 2004

488 pàgs.

El republicanisme és una antiga tradició política, tan antiga com Aristòtil i Ciceró, Robespierre i Maquiavel, Kant i Rousseau, Jefferson i Marx, sense la comprensió de la qual no és possible entendre les bases sobre les quals s'ha forjat el món modern, europeu i americà. Però no és corrent entendre-ho així. La tradició republicana ha estat arraconada per la filosofia política acadèmica contemporània, que, en general, accepta com a punt de partida indiscutible la idea que les revolucions francesa i nord-americana van parir una realitat políticoeconòmica que ha desembocat en diverses formes de liberalisme. Derrotades les formes contestatàries que durant els segles XIX i XX van aspirar a dissenys institucionals alternatius —socialistes, comunistes o anarquistes—, sembla un lloc comú fora de discussió que avui vivim en un context liberal i que com a liberals acabem entenent el món, sigui quina sigui la forma concreta d'expressió d'aquesta nebulosa analíticonormativa anomenada liberalisme. Els darrers anys hi ha hagut una revinguda acadèmica relativament postissa del republicanisme polític —que algun autor ha batejat com a «*revival* republicà»—, en què hi ha des d'oportunistes que confonen els plans normatius amb les narracions històriques fins als qui condemnen qualsevol republicanisme simplement perquè dins d'aquesta tradició hi ha hagut posicions antidemocràtiques.

Ben lluny de la «moda» republicana, el segon llibre d'Antoni Domènech (autor del celebrat *De la ètica a la política*, Crítica, 1989) està escrit a contracorrent del nostre panorama filosòfic i polític, i es proposa redescobrir el fil de la tradició republicana per fixar histori-

cament els elements configuradors del món modern, centrant una gran part de l'anàlisi en el llarg període que va de les revolucions del 1848 fins a la derrota republicana a la Guerra Civil Espanyola, període que designa globalment com a «eclipsi de la fraternitat».

La fraternitat és el valor oblidat de la triada republicana, una idea que sembla haver perdut la força normativa que durant els darrers dos-cents anys han tingut les divises polisèmiques i ubíquies de «llibertat» i «igualtat». Domènech reinterpreta de forma original la noció de fraternitat i la mostra com a metàfora conceptual que es forja en l'àmbit domèstic, dels subalterns, dels oprimits, dels qui depenen d'altri per viure, i que és exportada a l'àmbit civil; la fraternitat és l'extensió democràtica dels drets d'existència a aquells que no formaven part de la vida civil, subjugats per la despòtica *loi de famille*, la forma de relació entre amo i servent, entre cap de família i dona i fills, i entre patró d'empresa i treballadors assalariats. Aquesta peculiaritat ajuda a entendre que la fraternitat és present a la tradició republicana europea, però absent a la dels Estats Units de l'Amèrica del Nord. En aquell país, la divisa de la fraternitat no apareix perquè la seva constitució democràtica no va consistir, per exemple, en un aflorament civil del «tercer Estat» contra les monarquies absolutistes.

La fraternitat entesa d'aquesta manera ultrapassa els límits d'una metàfora conceptual i pot ser entesa també com a programa polític de l'ala *democràtica-plebea* de la Il·lustració europea, la qual cosa permet a Domènech abordar una revisió republicana de la tradició política socialista presentant-la com a continuadora de la tradició *democràtica-fraternal*, derrotada ara i adés; una tradició que ha pretès civilitzar tots els àmbits de la vida social i eradicar el despotisme de les formes estatals heretades de les monarquies absolutistes modernes. Si la llibertat republicana s'entén com a absència de dominació i la igualtat republicana com a reciprocitat de la llibertat, la tradició socialista pot ser vista republicanament com a lluita permanent contra l'absolutisme de l'empresa capitalista i a favor de dotar dels mitjans d'existència material autònoma a tots els ciutadans perquè puguin exercir de forma efectiva aquesta llibertat. Una lluita, creu l'autor, que segueix viva.

Jordi Mundó